

DALSZERŰ DARABOK

Z S U Z S A N N A G A H S E

I.

A Haller-hegyek lábánál hó esett, borzalmas. Valószínűleg a vidéket már régóta fehérség borítja, és maga az ég is fehér és csendes, Drágám. Többé madár sem dalol már panaszkodva. Az emberek figyelmetlenek; mesélték, egyszerűen a szemembe mondták, hogy te ott, a hóban, az egészen fehér hegyek lábánál, karodat törted. És akkor magam elé kellett képzelnem, hogy fekszel a hóban, az Égbe kiáltottam, mert te a hóban fekszel, tudtam, hogy lassan fölemelkedsz, meggémberedett, nedves vállad visszaejtéd, nem röpköd madár a közelben, semmi, csöndben jönnek feléd az emberek, és fölemelnek, elvisznek, téged, Angyalom, törött karoddal. Mi lesz ezután? Hogyan fogsz már átölelni? Látod, Drágám, ezért aztán soha többé nem leszek a tiéd.

II.

Weberék ablaka tele van rózsákkal, aligha tudna bárki is a házba belátni. Majdhogynem csak piros rózsák: lógnak lefelé, kapaszkodnak a magasba, tekeregnek szár a száron, és néhány fehér rózsa is pompázik közöttük. Weberék ablakát teljesen beárnyékolják a hűvös virágok, a házba senki sem láthat be, és ki sem láthat senki sem.

Ennek azonban oka van. A rózsák nemcsak úgy ukk-mukk-fukk nőnek, kapaszkodnak, burjánzanak; és micsoda színek! Piros: ez még ezer különböző színt jelent, melyek között a barna Peter ki-be járkal, eltűnik mögöttük, feltűnik, újra elmegy az ablak mellett, arcát alig lehet látni, mikor a pompázó rózsák között gyorsan ellopódzik, és eltűnik mögöttük, senki sem láthat a rózsákon át a házba; és hogy illatoznak!

Illatoznak a rózsák, és valaki a virágok alá fekszik, elment az esze, hogy Peter után leskelődjék; hiába fekszik a rózsák alatt, nem látja, nem látja, milyen vadul nőnek és eltakarják az ablakot, és ő maga, aki sietősen ki-és bejárkal, csak annyit mond: nem lehet belátni, és: Hogy illatoznak!

III.

Látod, jó Anyám, miért hoztál a világra, drága jó Anyám, mire való ez a hosszú élet a maga hosszúságában, zavaros, áradó nagyságában, szélességében, távolságában: elárulod nekem, meddig terjedhet egy élet, és meddig tágul haszontalanul; már minden szerencsétlenség alkalmával szívem a torkomig ugrik, olyannyira, hogy teli torokból kell zokognom, olyan tisztán és magasán, hogy hangom széles ívben zúzódik szét. Legalább megkérdeztél volna, vagy minden kérdés nélkül, mindjárt az elején a Tiszába vetettél volna, a gyors Tiszába; a folyó magával ragadott volna, egyszerű utazás lett volna a jeges Dunába, és soha nem kellett volna átélnem, hogyan fordul el tőlem valaki; a Tiszába kellett volna dobnod, ami aztán gyorsan a jeges Dunába vitt volna, vakon ömlöttem volna a hullámokkal a Dunába, és nem kellett volna megélnem, hogy valaki, egyetlenegy valaki hirtelen fáradtan és unottan elfordul tőlem, most azonban ez az élet, a maga hosszúságával, ez a végtelen hosszú élet előttem van, kiterítve; batyu lettem volna kezdetben, és te, a folyóparton, a Tiszába dobtál volna, integettéll volna utánam, én, a vízben szememet becsukva azt gondoltam volna, hogy mostantól kezdve senki sem hagyhat el, és éreztem volna a gyors, hosszú utat a Dunáig, hirtelen megérkeztem volna a jégtáblák közé, még a tavasz betörése előtt, vakon fulladtam volna a habokba, amíg azok tovább sodortak volna, a fél világon át, így jobb lett volna.

IV.

Huszonnégy férfi járkál az utcán
türelmetlenül tekinget a lányok után
türelmetlenül fütyörészik utcahosszat
és
senki sem ismeri azokat.

V.

Vörös, vörös, semmi más, csak vörös. Odaát a falban van egy szög, rozsdavörös, régi, görbe és sötét, nem erre a színre gondolok, hanem a pipacsra, a vérre, a legközönségesebb szegfűre, vagy egy fényes almára, ami tűzgolyóként felröppen. A tiszta értelemből csak a Vörös jöhet létre. Ha a Föld egészen kiszárad, kérge felgyűrődik és hamarosan elhomokosodik, akkor futáskor annyira felkavarjuk a homokot, hogy többé már sírni sem tudunk, nevetés száll majd a porral a lassú, tágas sivatag fölött, már pusztá és ragyogóan színtelen, és egyszer csak előtűnik egy kis piros ajak, egy felejthetetlen kis ajak, paradicsom és a vérző szív; egy fa-, egy gipszszív az oltár felett: Nézd a szerény pirosat, mikor cseresznyével a nyár betör. A cseresznye az első, a paradicsom a második mennyország, s közöttük a szótlán pipacsok, és végül összetörik a szív; a szív azonban a fő megjelenítő, amiben minden cinóber benne foglaltatik.

A falban van egy rozsdás szög, arra akasztom a csizmát, az ingemet és a szoknyámat, amit előzőleg kifordítok, de a zsebekben semmi sincs; arra a szögre akasztom minden napom legjobb és legrosszabb hangulatát, földobom rá a heteket és az éveket, szeretnék már elmenni, de mintha csoda történt volna: éppen csak visszapillantok, s a sok szürkesség között újra megtalálom: az én vörösemet.

VI.

A kapu alatt, a kapu mellett,
a kapu mögött
állok.

Szárnyas fakapuk, a faszárnyak kétszer olyan
szélesre tárulnak és bevezetnek
a nem tudom hova,
a kapu mögött, a kapu mellett, a kapu alatt várok és mászkálok az
egyetlen nyílegyenes utcán, bezárt kapuk egész során, amíg egy napon
aztán pej lovamra fel nem hágnak, és galoppban a szárnyas kapuig
ugratok, akkor a faszárnyak kétszer olyan szélesre tárulnak, és én úgy
lovagolok be a kertbe, mint a legvidámabb vendég. Lenne csak egy
pejkóm!

Némely fa vár az utcán, mellettük virág. Kutak állnak körülöttük némán.
De az, amit én várok, a kapuk mögött található, és a szárnyas ajtók
mögött.

VII.

A császár úrnak vagy egy udvara, mely fényesre csiszolt kövekkel van
kikövezve. Az összes követ el fogom hordani, mert nem tudom fölfogni,
mire használhatják őket. Hát igen, lehetne csiszolni és mosni, és ragyog-
nának, én meg mezítláb sétálnék rajtuk, kezemben cipőmmel, a császár
úr meg az ablakból nézne le rám. És én akkor cipőmet, mely örökre
megmarad, magasan elébe tartanám.
És aztán?

Nem, jobb lesz, ha elhordom a köveket.
A császári udvart fölszántom, mélyen a földjébe vetem az ország siral-
masan szálnalmas szenvedését, hogy a fenség az év folyamán megtud-
hassa, milyen termés nő a szívekben.

De a vetést nem akarták látni. Ezért aztán elhagytam a híres kis országot. Tétován indultam el, félúton még visszanéztem, és délben és este a levegőt, melyet lélegeztem, ízlelgettem; alig tudtam lenyelni. De voltak csillagok, és én dalolva álltam meg az út szélén.

VIII.

Alkonyul, már alkonyul, látod, már el is alszol,
elringat a nyári láz, mire itt az éjszaka, aludj
csak tovább;
állj, ugorj fel, rohanjunk Keletnek, oda, hol a lángok röpködnek, me-
zítláb az erdőn át, és forogjunk és forogjunk, míg csak össze nem esünk;
alkonyul, már alkonyul, látod, már el is alszol,
állj, ugorj fel, rohanjunk Keletnek, és zuhanunk, zuhanunk, nemsokára
nyári lázban égünk.

IX.

A tó, ez az egyetlen itt található tó már majdhogynem tenger, és gyakran hirtelen sok, nagy hullámot vet, csak fejünket kell mélyen a vízre hajtanunk, hogy hatalmas kiterjedésében elmerüljünk, erre evez ladikján egy halászfű, fönn a vízen, a szerencse elhagyta hálóját, mire ő meg jókedvét engedte szélnek rögvést, a szegény, éjszaka ez a tó, magától értetődően a sokszorosa annak, mint amekkorának napfénynél látni, és hihetetlenül sok hal található benne. És éppenséggel nem csodálkozhatunk el azon, ha délen, ott, ahol a part hajthatatlanul belenyúlik a tóba, úgy hogy annak ellenére, hogy vízirányt, tóirányt gázolunk, csak bokáig, legfeljebb térdig merülünk a hideg vízbe, tehát, ott délen aligha lehet halat fogni. Semmi más, csak homok a talpunk alatt. Emelt fővel szemléli valaki az északi partnál a hegyeket, csillogva úsznak a fényben, és odafönn a hullámokon, éjjel, evez a halászfű jókedv nélkül, majd gerince-roppantva lefekszik és már csak a fekete, túlságosan is nagy eget látja, lábával dühösen a csónak szélébe rúg, mert most mondott le az éjszakai fogásról.

Habár a tó nyüzsög a halaktól, északon, s ha vihar kerekedik, magasan felágaskodik az északi víz, és rázúdul a sima déli partra, a vidék egyetlen nagy taváról van szó, süpped a homok talpunc alatt, a hirtelen barna víz összecsap a fejünk felett, és könnyen alá is merülhetünk, mellesleg, akkor a déli partnál is vannak halak, míg az északi hegyek szemlélődnek.

X.

Ingerült voltam már reggel,
s még egy méh is a talpamba szúrt,
visszazuhanom az ágyba, és nevettem, de jaj,
a könnyek nem hullottak,
mi lesz a bánattal, bújtam a
nagy párnák közé, kinyújtva feküdtem a magas ágyban, míg a lányok a
szomszédos erdőben már régóta énekeltek, a tisztás fölött, a világos
erdőben ugrándoztak szertartásosan, hangokat hallattak, a legmagasab-
baktól zuhantak le a mélybe. Csütörtök volt, napfelkeltekor már a
folyónál volt a leány, hogy megmossa lábát, oldalt felkötötte szoknyáját,
elővigyázatosan a vízbe lépett, és mert senkitől, de valóban senkitől
nem kellett tartania, aki megleshetne volna, szemlélődésbe merült,
hosszan, lassan nézte a lábát, a lábát, hogyan áll a vízben, kora csütör-
tökön, csakhog: Eközben kicsúszott kezéből a szappan, a víz utánaka-
pott, és gyorsan magával- és elragadta, úzte, hajtotta a szappandarabkát
a folyón lefelé, magába olvasztotta, míg én magasan, a vánkosok között
feküdtem, és míg szomszédom, a legközelebbi szomszédom a kapuban
állt. Míg fiatal férfi voltam, panaszkodott, éppen csak ki kellett lépnem
az utcára, keresztbe fontam a karom, fordultam egyet, kiáltottam egy
rövidet a világba, s már tudta is mindenki, ki vagyok. Amióta megháza-
sodtam, akár gyökeret is engedhetnék, ordíthatnék torkomszakadtából,
magamra sem ismerek, de az emberek, mindenesetre többé már figye-
lembe se vesznek.

Ekképp panaszkodott a szomszéd, Én meg még egy vánkost tettem
mögém, hogy ne kelljen együtt sírnom vele, és mert csaknem már
egyenesen ültem, lábamat néztem, amit nem szerettem volna látni, ezért
gyorsan behúnytam szememet. Ekkor váratlanul gazdasszonyom jutott
eszembe. Istenem, a gazdasszonyom, egy erkölcsös, derék, jó erőben

lévő asszony, még akkor is, ha olyan széles és nagy, mint a szomszédos erdő, és egyébként okos is. Nemrég festette és mázoltatta csárdáját tarkára, nos, a cimbalmos minden este hozzá jár cimbalmozni, és a kocsmárosné komolyan hiszi, hogy csakis ezért valaki a lányát feleségül veszi. A férje ezzel nem törődik. Bezárkózott a boroshordói közé, tökéletes magányában a kis kerek fahordókat dicséri, s eljegyzi magát egy jófajta borral. Jesszusom, micsoda bor érlelődik itt, nyöszörgi imbolyogva; néha tántorog érlelődő borocskája felé, s ilyenkor megesküszik, nem fog belőle inni, nem, mondja, ebből nem iszom, mert különben berúgok, majd bezörget a kocsmába, ahol a cimbalmos cimbalmán cimbalmozik, a gazdasszony titokban ajkába harap, és a lánya még mindig egyedül üldögél a sarokban.

Én, természetesen, a magas párnák között és kinyújtózkodva, mélyebbre már nem kerülhetek, mint ahogy fekszem, könnyen nevetetek az embereken, mint ahogy mindenen nevetethnék, ha akarnék, de mindekelőtt egyszer saját magamon.

Érik a szőlő, megmetszve görbedeznek a tőkék a bodros levelek alatt, két szegény parasztfiú szántani menne, de nincs kenyerük. Hagyma még akadna. Keserű vöröshagyma – siralmas lakoma, a köménymagocskák, melyeket zsebeikben összekaparnak, sem segítenek már. Ma minden rosszul végződik. Csütörtök van. Az a kicsúszott szappan, aligha kell még azt is, ennyi baj közepette, említenem, időközben elázott. És ami engem illet, egyáltalán nem a lábam, a méhszúrás, a pompásan díszített vánkások és takarók érdekelnek. A hideg padlón is éppen olyan szívesen kinyújtózkodnék, hogy a meztelen égbe bámulhassak. Ugyanezen ég alatt, az erdő szélén áll két hatalmas akácfa, az a két fa, melyek alatt anyám világra hozott. Egészen jól hangzik. Néha felvidít a gondolat, de ma fekete csütörtök van, így hiába ül öreg bácsikám ágyam mellé, hiába énekel a cigányokról, akiket elzavartak, hogy síromat kiássák, és a cigányasszony így férj nélkül, a sok purdé meg apa nélkül maradt. Jobb, ha becsukom szememet, mélyebbre már úgysem zuhanhatok, már fekszem; egy madár röppen hamarosan, csőrének egyetlen csípésével kicsippenti szívemet és felröppen vele, szívem szárnyakon repül az égben, és, míg végre megnyugszom, számára mindaz, amit eddig hiába próbáltam megelni, áttekinthetővé válik.